

ט"ז באב תש"ף
06 אוגוסט 2020

במסמך זה ההתייחסות לכלל מי שאינו מכונה בשם היא בלשון זכר. זאת מטעמי נוחות בלבד, והכוונה היא גם לנקבה אם לא מצוין אחרת

לכבוד

כלל חברי הסגל במוסדות להשכלה גבוהה

שלום רב

הנדון: עדכון ההנחיות בנושא 'ביצוע מחקר של מורה בכיתתו ושימוש בנתוני המחקר'

א. מחקר פעולה

בשנים האחרונות הולכת וגוברת ההכרה בכך, שהוראה מיטבית מחויבת להיות בחקר רציף של המורה את עבודתו בכיתה תהליך החקר נועד לשפר, בין היתר, את דרכי הוראתו של המורה, את דרכי הלמידה של תלמידיו, הישגיהם הלימודיים ומיומנויותיהם החברתיות והרגשיות (להלן, 'מחקר פעולה') לאור זאת, מחקר הפעולה כשלעצמו אמור להוות חלק בלתי נפרד מתהליך ההוראה של המורה בכיתתו ועל כן **ביצועו של מחקר הפעולה אינו מחויב בהיתר מטעמה של לשכת המדען הראשי**.¹

אם המורה המבצע 'מחקר פעולה' בכיתתו מבקש לעשות שימוש בנתונים שאסף במסגרת המחקר גם לצרכים **אקדמיים** (כגון, לימודים לתואר, פרסום אקדמי) או **לשתף גורמים מחוץ למערכת החינוך** בנתונים אלה (למשל, שיתוף מדרך ממוסד אקדמי לצורכי הדרכת המורה בנייתוח הנתונים) – **עליו לפנות ללשכת המדען הראשי בבקשה לקבלת היתר לשימוש המבוקש**.

השימוש בנתונים שנאספו על ידי המורה במסגרת 'מחקר פעולה' לצרכים הנ"ל יותר בכפוף לתנאים אלה:

1. הנתונים, **במתכונתם הגולמית**, לא יימסרו על ידי המורה לאף גורם, למעט ההחרגה בסעיף 4 שלהלן.
2. לצורך שיתוף גורם/ים מחוץ למערכת החינוך בנתונים שאסף (למשל, לצרכי הנחייה), ייצור המורה עותק מנתונים אלה שאינו מכיל כל פרט המזהה אדם כלשהו, למעט המורה עצמו.
- 2.1 אם הנתונים כוללים חומרים כתובים, יסיר המורה לפני מסירת עותק מהם כל פרט המזהה תלמיד או חבר צוות אחר מלבדו הכלול/ים בתיעוד.
- 2.2 אם הנתונים כוללים הקלטות קול, ימיר המורה את ההקלטה בתמלול שלה, תוך מחיקת הפרטים המזהים כאמור בסעיף 2.1 או יעוות את קולות המוקלטים באופן שלא יאפשר את זיהוי/ם.

¹ על המורה המבצע 'מחקר פעולה' מוטלת גם האחריות לבחון את עמידתן של פעולותיו המחקריות בכיתתו בסטנדרטים האתיים הנדרשים.

- 2.3 אם הנתונים כוללים צילומי ווידאו, יטשטש המורה את פני המצלום/ים ו/או יסיר מהצילום/ים כל פרט מזהה נוסף שלו/שלהם כך שלא ניתן יהיה לזהותו/ם, וכן ימיר את קולות המוקלט/ים בתמלול בכתב/עיוות הקול, באופן שלא יאפשר את זיהויו/ם, כאמור בסעיף 2.2.
3. פרסום ממצאי המחקר לא יאפשר את זיהויו של אדם כלשהו למעט המורה החוקר עצמו.
4. המורה חוקר רשאי לפנות ללשכת המדען הראשי בבקשה לעשות שימוש בנתונים הגולמיים שאסף רק באחד משני מצבים אלה:
- א. המורה אינו מלמד עוד את תלמידי הכיתה בה נאספו הנתונים ולא מתקיימים לפיכך קשרי סמכות בינו לבין תלמידיה והוריהם.
- אישור הבקשה יותנה בהסכמת כלל ההורים, שילדם כלול בחומרים המתועדים במסגרת מחקר הפעולה, לשימוש המבוקש בהם לצרכים אקדמיים ו/או אחרים וכן יותנה בהסכמת התלמידים עצמם לשימוש זה.
- ב. המידע המבוקש לשימוש אינו כולל תלמידים אלא חברי הצוות החינוכי בלבד, שאינם כפופים למורה-חוקר בדרך כלשהי. אישור הבקשה יותנה בהסכמת חברי הצוות הנ"ל לשימוש המבוקש בנתונים לצרכים אקדמיים ו/או אחרים של המורה-חוקר.

ב. מחקר שאינו 'מחקר פעולה'

מורה אינו רשאי לבצע בכיתה בה הוא מלמד מחקר שאינו 'מחקר פעולה' בקרב תלמידים, הורים או על אודותיהם. הרציונל לכך הוא, שאין הצדקה מספקת במחקר מסוג זה להעמיד את המועמדים להיבדק ו/או הוריהם במצב בו הם עלולים לחוש פגיעה בחופש שלהם לסרב להשתתף במחקר, הנגזרת מיחסי התלות שלהם במורה-חוקר.

לפיכך, אם המורה מבקש לבצע מחקר שאינו 'מחקר פעולה' (למשל, לצרכי האקדמיים) בקרב תלמידים ו/או הורים, מחקר זה יוכל להתבצע במוסד חינוכי בו הוא אינו מועסק או בכיתה שבה הוא אינו מלמד, בכפוף להיתר לביצוע המחקר מטעמה של לשכת המדען הראשי.

עוד יובהר, כי אין מניעה עקרונית מלהתיר למורה לבצע מחקר שאינו מחקר פעולה במוסד בו הוא מועסק על אודות נבדקים שאינם תלמידים או הורים, למשל על אודות מורים עמיתים או על אודות חברי צוות הניהול של המוסד. זאת, למעט בעלי תפקיד הכפופים בדרך כלשהי למורה-חוקר.

בברכה,
רוני אביתר
מנהל תחום
(רגולציה של המחקרים)